

Một số vấn đề pháp lý của thương hiệu, nhãn hiệu và hành vi thương mại trong tiến trình hội nhập

Luật gia NGÔ NGỌC BỬU

Luật thương mại VN (1997) đã xếp thương hiệu, còn gọi là tên thương mại (trade name) và nhãn hiệu hàng hóa là bộ phận cấu thành của sản phẩm công nghiệp thương mại, bên cạnh những động sản hữu hình và động sản vô hình khác như: cửa hàng, kho tàng, trang thiết bị, hàng hóa, biển hiệu, mạng lưới tiêu thụ hàng hóa và cung ứng dịch vụ (1). Đồng thời, Luật thương mại nước ta đã minh định rằng: "Hành vi thương mại là hành vi của thương nhân trong hoạt động thương mại, làm phát sinh quyền và nghĩa vụ giữa các thương nhân với nhau hoặc giữa các bên có liên quan" (điều 5). Thế nhưng luật này chưa định nghĩa rõ thương hiệu và nhãn hiệu hàng hóa là gì? Đối tượng của hành vi thương mại quá hạn hẹp so với luật mẫu của Liên hiệp quốc về trọng tài (UNCITRAL Model Law) và nhất là khi so sánh khái niệm về hành vi thương mại với luật nước ngoài. May thay, điều 4 Luật thương mại cho phép được áp dụng điều ước quốc tế, pháp luật nước ngoài mà VN có ký kết, tham gia, khi nội dung của điều ước quốc tế này không trái với luật pháp VN. Kể cả việc sử dụng tập quán thương mại quốc tế, nếu tập quán đó không trái với thể chế nước ta. Do đó, ta có thể dựa vào sự diễn giải án lệ thương mại (Juris prudencia commerciale) của Pháp để làm rõ một số khái niệm về hành vi thương mại, hoạt động của thương nhân và nhất là xác định rõ thế nào là thương hiệu, so với nhãn hiệu hàng hóa có điểm nào tương hợp hoặc có khác nhau hay không trong quá trình mua bán trên thương trường trong nước cũng như nước ngoài.

Đăng ký nhãn hiệu hàng hóa:

Doanh nghiệp cần phải đăng ký bản quyền sử dụng nhãn hiệu của mình để được luật pháp bảo hộ trên thị trường trong nước cũng như nước ngoài. Đối với doanh nghiệp có nhãn hiệu nổi tiếng trên thị trường, nếu họ không đăng ký hay chưa kịp đăng ký bản quyền, thì dễ bị các công ty cạnh tranh không lành mạnh khác có thể đăng ký bản quyền một nhãn hiệu tương tự để chiếm lĩnh thị trường.

Đến lúc đó, doanh nghiệp phải tốn công sức, tiền của và thời gian để đấu tranh, kiện tụng mới đòi lại nhãn hiệu độc quyền đã bị mất. Vì vậy trong tiến trình phát triển thương mại ngày một nâng cao về chất cũng như về lượng, trong nước lẫn ngoài nước, doanh nghiệp muốn phát triển thương hiệu của mình thì phải sớm đăng ký bản quyền nhãn hiệu mình theo luật lệ quy định để được pháp luật bảo vệ quyền lợi chính đáng của mình.

VN nỗ lực kiện toàn thể chế thương mại:

Chương trình xây dựng luật, pháp lệnh của Quốc hội nhiệm kỳ khóa XI (2002 - 2007), đã có Nghị quyết số 12/2002/QH. 11 về Chương trình chính thức sửa đổi luật kinh tế thì Luật thương mại xếp hàng ưu tiên thứ 10, cho nên hiện nay vẫn còn khoảng trống nội dung thể chế thương mại, nên khó khăn trong việc giải quyết các tranh chấp quốc tế, gây thiệt hại cho phía đối tác VN do phán quyết của trọng tài tự chọn là trọng tài nước ngoài (Cty Tyco Services Singapore kiện Cty TNHH Hải Vân, VN) (1).

Để kịp thời, ngày 25.2.2003, Ủy ban thường vụ Quốc hội ban hành Pháp lệnh trọng tài thương mại, để khắc phục phần nào sự thiếu vắng của các khái niệm cơ bản liên quan đến thương mại trước sự tăng nhanh của tiến trình quốc tế hóa các quan hệ thương mại, nhất là về tranh tụng nhãn hiệu, thương hiệu trong hoạt động của thương trường. "Hoạt động thương mại là việc thực hiện một hay

nhiều hành vi thương mại của cá nhân, tổ chức kinh doanh bao gồm mua hàng hóa, cung ứng dịch vụ, phân phối, đại diện, đại lý thương mại; ký gởi, thuê, cho thuê, thuê mua, xây dựng tư vấn, thăm dò, khai thác, vận chuyển hàng hóa, hành khách bằng đường hàng không, đường biển, đường sắt, đường bộ và các hành vi thương mại khác theo quy định của pháp luật". (Điều 2, Khoản 3, Pháp lệnh trọng tài thương mại VN) (2).

Nếu là pháp chế nước ngoài thì quy định trên đây có thể coi là tạm đầy đủ, vì phần còn lại sẽ do các tòa án giải thích và bổ sung qua bề dày của án lệ thương mại, cũng được coi là nền tảng pháp lý để giải quyết tranh chấp thương mại. Còn tại nước ta thì không có án lệ, nếu sẽ có muôn ngàn khó khăn đang chờ đợi ở phía trước...Nhưng dù sao, cũng phải nhìn nhận rằng nỗ lực để có được một khái niệm về hoạt động thương mại, hành vi thương mại của pháp lệnh, cũng mở đường cho một sân chơi mới về thủ tục tự chọn trọng tài để giải quyết tranh chấp, nếu có, sẽ tạo cơ hội cho thương nhân, thương hiệu và nhãn hiệu hàng hóa VN bước vào hội nhập quốc tế một cách mạnh dạn hơn ■

Tài liệu tham khảo

- (1) Luật thương mại, áp dụng từ 1.1.1998, Công báo 1997.
- (2) Đặng Trung Hà, *Bản về công nhận và thi hành quyết định của trọng tài nước ngoài tại VN qua một vụ kiện*, Tạp chí Nghiên cứu lập pháp (Văn phòng Quốc hội), Tháng Năm 2003, Hà Nội.
- (3) Pháp lệnh trọng tài thương mại VN, Văn phòng Chủ tịch nước công bố ngày 10.3.2003, Hà Nội.